

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כו.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה מא

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

ליקוטי

שהש"י מסתכל בא"י תמיד כ"ש (דברים יא) **תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית** ^[א] **השנה ועד אחרית השנה**, עי"ז א"י מקודשת ואיירה מחכים ^[ב] כי עינים ע"ש החכמה כי התפתחות החכמה נקרא בחי' עינים כ"ש (בראשית ג) **ותפקחנה עיני שניהם** ופירש"י על שם החכמה נאמר. ומחמת שעיני ה' בא"י שמסתכל בה תמיד עי"ז אוירא דא"י מחכים, אך מהיכן נמשך ונתעורר זאת אצל הש"י דהיינו בחי' עינים להשגיח כנ"ל, זה נעשה ע"י נשמות ישראל, שהש"י מתפאר בהם בבחי' **ישראל אשר בכ אתפאר** (ישעי' מט) וע"י ההתפארות נעשין בחי' תפילין שנקראין פאר ^[ג] והתפילין הם בחי' מוחין ^[ד] ונכנסין לפנים ובוקעין בעינים ומוזה נעשה השגחת הש"י כביכול שעיי"ז נעשה קדושת א"י בחי' אוירא דא"י מחכים כנ"ל. ועל שם זה נקרא ארץ ישראל שמקבלת קדושתה מבחי' **ישראל אשר בכ אתפאר** כנ"ל. אך בוודאי לא כל העתים שוות בהתקרבות ישראל להש"י כי לפעמים ח"ו יש שנתרחק א' מהש"י ^[ה] ואזי אדרבא השכינה צועקת קלני מראשי קלני מזורעי (סנהדרין מו) היינו שצעקתה שנתקלקל ונפגם בחי' ההתפארות שאינו יכול להתפאר בהם ונפגם בחי' התפילין שנעשין מן ההתפארות כנ"ל וזה קלני מראשי קלני מזורעי, מראשי מזורעי דייקא בחי' תפילין ^[ו]שמניחין על הראש ועל הזרוע, וכנ"ל. רק כשא' מישראל נתקרב להש"י ונתוסף עוד ישראל שרוצה לעבדו ית', וכל מה שנתוספין יותר רבים מישראל שרוצים לעבדו ולהתקרב אליו, אזי נתגדל ונתוסף יותר התפארותו ית', שהוא ית' מתפאר בעמו ישראל המתקרבים אליו ועיי"ז ההתפארות נעשין תפילין מוחין ומוזה נעשה קדושת א"י בחי' אוירא דא"י מחכים ע"י עיני השגחתו כנ"ל : אך מי שיוכל לראות זאת ההתפארות שמתפאר הש"י בעמו ישראל, אזי הוא מקבל בחי' פאר ומוחין מן זאת ההתפארות שרואה ונעשין אצלו ג"כ בחי' תפילין ונכנסין לפנים כנ"ל ובוקעין בעינים כנ"ל, ואזי נעשין עיניו ג"כ בבחי' עיני ה'. ואזי בכל מקום שהוא מסתכל ורואה נעשה שם ג"כ בחי' אוירא דא"י מחכים, כי עיקר קדושת א"י הוא רק מבחי' עינים הנ"ל. אבל מי הוא זה שיוכל לראות את הש"י שיוכל לראות התפארותו ית', אמנם מי שרואה את הצדיק האמת שהוא מקרב בני אדם לעבודתו ית' והוא עיקר התקרבות ישראל לאביהם שבשמים נמצא שהוא בעצמו ההתפארות שמתפאר הש"י בעמו כי על ידו כל ההתקרבות וההתפארות. אזי מי שמסתכל בו ועיקר הדבר בעת הקיבוץ בעת שמתקבצים אליו העולם הבאים לשמוע את דבר ה', וביותר בר"ה שאז הוא הקיבוץ הגדול, אזי ההתפארות גדול ביותר מחמת שמתקבצים הרבה בני אדם החפיצים להתקרב אליו ית', ואזי נתגדל ונתוסף פאר ויופי הצדיק כי הוא בעצמו ההתפארות כנ"ל אזי מי שמסתכל באמת בזה הצדיק האמיתי

מ מא מב מז מד

מוהר"ן תנינא

כו.

תורה אור

דברים עקב יא (יב) ארץ אשר יקוק אלהיו דש אתה תמיד עיני יקוק אלהיו בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: ס

בראשית ג (ו) ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומם הם ויתפרו עלה תאנה ויצשו לקה תגרת:

ישעיה מט (ג) ויאמר לי עבדי אמה ישראל אשר בך אתפאר:

ישעיה לג (יז) מלך בפיץ תמונה עיניך תראינה ארץ מרחקים:

קהלת ז (כג) כל זה נסיתי בהקמה אפדתי אהקמה והיא רחוקה מפני:

איוב כב (כה) ונהה שדי דבריו וקסף תועפות לך:

דברי הימים א טו (יב) וזכרו נפלאותיו אשר עשה מפניו ומשפטי פיהו:

תורה מב שמות בשלח טו (כו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ידוך אלהיו ותישר בעיני תעשה והאונת למצותיו ושמרת כל חקיו כל הפעולה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ידוך רפאך:

תורה מג דברים כ (ח) וקספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הנרא ודך תלבב ילך ונשב לביתו ולא יפס את לבב אחיו בלבבו:

תורה מד תהילים פט (ב) ספדי ידוך עלם אשידה לדר ודר אודיע אמונתך בפי:

אזי הוא ג"כ מקבל מן ההתפארות הזאת ונעשין אצלו ג"כ בחי' תפילין מוחין כנ"ל ואזי נעשין עיניו ג"כ כנ"ל בבחי' עיני ה' ואזי גם בכל מקום שהוא מסתכל נעשה ג"כ בחי' ארץ ישראל בחי' אוירא דא"י מחכים כי הוא מחכים האויר על ידי הסתכלותו בעיניו הנ"ל שנעשין מן ההתפארות כנ"ל ^[א]. וזה פ' (ישעיה לג), **מלך בפיפו תמונה עיניך** היינו כשתזכה לראות מלך בפיפו, דהיינו הצדיק בפיפו ותפארתו דהיינו בעת הקיבוץ שאזי הוא יפיו ותפארתו כנ"ל עיי"ז **עיניך תראנה ארץ מרחקים** ^[ב] בחי' א"י בחי' אוירא דא"י מחכים כי החכמה נקרא מרחקים כמ"ש (קהלת ז) **אמרתי אחכמה והיא רחוקה** ^[ג]. היינו שעיי"ז שתראה את הצדיק בפיפו ותפארתו כנ"ל, עיי"ז בכל מקום שתראה בעייניך יהיה נעשה בחי' אוירא דא"י מחכים כנ"ל. וזהו **עיניך תראנה ארץ מרחקים** כנ"ל. נמצא מי שיש לו תאוה והשתוקקות לא"י בפרט מי שמעם מעם האמת של א", כשפוגע ומתוועד יחד עם אדם שהיה אצל צדיק אמתי על ר"ה, הוא מחויב להרגיש אז מעם א", כי עיי"ז האיש נעשה גם זה האויר בבחי' א"י כנ"ל, וראוי שיתעורר לו עתה השתוקקות וגיעוועין לארץ ישראל כ"א לפי בחינתו ^[ד]. ועיקר הדבר שיהי' באמת ובתמימות :

ויש בזה עוד ענינים, כי אין אדם מת וחצי תאוותו בידו (מ"ר קהלת א ^[א]). נמצא שאין ממלא תאוותו ורצונו בממון לעולם, כי תמיד חסר לו כנ"ל. אבל יש בחי' שפע כפולה, בחי' (איוב כב) **וכסף תועפות לך** שהוא לשון כפול ^[ב]. נמצא שבוזה השפע נתמלא רצונו מאחר שהיא כפולה. ^[ג](ולא סיים) ^[ד]:

מא ^[ה] **לפעמים** הש"י עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים בבחי' (ד"ה טז) **מופתיו ומשפטי פיהו** שע"י משפטי פיהו שפוסק שיהי' כך נעשה מופת. כי מחמת שנתקבל לבעל פוסק וכשפוסק באיסור והיתר וכיוצא מקבלין דעתו, כמו כן כשפוסק באיזה ענין מקבלין דעתו ונעשין מופתים על ידו וזהו בחי' המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו :

מב ^[ז] (שמות טז) **כי אני יי רופאך** ר"ת **אמן כן יהי רצון**. ^[ח](וע' במ"א ביאור ענין זה) ^[ט]:

מז ^[י] **ע"י** חלישות הלב נופלים פחדים עליו. כי הגבור אין לו שום פחד ועיקר הגבורה הוא בלב ^[יב] דהיינו מי שלבו חזק אינו מתיירא משום דבר ורץ לתוך קשרי המלחמה ^[יג] ומתגבר ע"י חזק ואומץ לבו. וכן להיפך רכי לבב הם מתפחדים וז"ש (דברים כ) **איש חירא ורך הלבב**, פרש"י **חירא וכו'**, כי ע"י רך לבב עיי"ז הוא מתיירא כנ"ל ^[יד]:

מד ^[טז] **האמונה** תולה כפה של אדם, בבחי' (תהלים פט) **אודיע אמונתך בפי** היינו ע"י שמדברין האמונה כפה זהו בעצמו אמונה, וגם עיי"ז באים לאמונה ^[יז]. ומחמת זה צריך ליוהר מאד מדיבורים של כפירה ואפיקורסית^{כח}

^[1] עיין תורה לה ח"א אות ו' ולקמן תורה פג תנינא ועיין ע"ח שער לב פ"א מ"ח (ד"ה ויורש ביאור) בשם הוהר"ה ע"פ ויתנצב אחותו מרחוק. ועיין שער הפוסקים פ' תולדות בסוף הביאור ע"פ ויבא לו יין וישת.

^[2] עיין חיי מוהר"ן סימן נד

^[3] קהלת רבה על פ"א פסוק יג ויש על פ"ג פסוק י'. לעיל תורה כג אות ה' ותורה רכא

^[4] שמות כח טז ויש לס ט' כפול תרגמו עיף, ועיין חזקוני במדבר כג כב, ופרש"י וזכיה ה' א'

^[5] הערה זו בסוגרים נמצאת כבר בדפוס

^[6] עיין חיי מוהר"ן סימן תקפח. ועיין לק"ה ברכת המזון ד' טז, שמבאר כי תאות ממון בחי' פגם העינים הנ"ל שהם בחי' א"י וכשיוצא ממנה זוכה לשפע של א"י כפול שאין בו חסרון עי"ש. (והיטוי שחול כפול הגשמי עם הכוחני שחול הסתפקות ושמה בחלקו עשומר עליו שכל יסיה עשך שמוך לרעה, שנעשה חסר על ידו) ועיין תורה כג.

^[7] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[8] נאמרה בשנת תקסח סמוך לפני ראש השנה הערת מוהר"ח בתקפא

^[א] בפסוק כתוב מרשית בלי א' ועיין לעיל תורה ה' תנינא אות יד [דף י']. ותורה ח' תנינא אות ה' ואות יא [דף יח.]: שריבנו בכל מקום בלק"מ כותב מראשית עם א'

^[ב] גם בדפוס ותרלז-השנה, ומתורלו- שנה (כלשון הפסוק. לעיל בשני המקומות שהביא פסוק זה כתב שנה)

^[ג] ב"ב קנח: ועיין לעיל תורה מד [דף נד:]: ובהערה שם

^[ד] יחזקאל כד יז *סוכה כה

^[ה] לק"ה תפילין הלבב ה' אות כה

^[ו] * עיין זוהר בשלח א' ב' [אולי הכוונה דף סב ע"א ע"ב ע"ש ד"ה ומאן דשאל מוניי בכל יומא ויומא וכו' ישראל אשר בכ אתפאר עי"ש]

^[ז] הוספה זו אינה בדפוס ולא בתקפא אלא נוספה בתרלו ובתרלו בתוך הספר בלי סוגרים ומתורצו הוקף בסוגרים (אולי מלוח השמטות שהיה ונאבד מאתנו)

^[ח] עיין פל"ח שגם היום נוהג הענין הזה ע"י הסתכלות על אנ"ש הבאים לציינו הקדוש וכו' עי"ש

^[ט] גם בתרלו- תחונה, מתורלו- תחזינה (כמ"ש בפסוק)

^[י] גם בתרלו- תראנה, מתורלו- תראינה (כמ"ש בפסוק)

^[יא] המשך הפסוק הנ"ל

^[כא] עיין חיי מוהר"ן גג. – תקס"ח סמוך לראש השנה נסענו עמו מחוץ לעיר אני וחברי רבי נפתלי, וספר שחלם לו באשר שהיו משימים שנהרפאה היא מהשם 'תקדוך לבד', כי אני ה' רופאך. ורק השם 'תקדוך' יכול לרפאות, ואמרו מי יודע שהשם 'תקדוך' רוצהו וצגה אחד משנינו, ולא צגה להגיד מי תאמר, "כי אני ה' רופאך" מורה על זה, כי הוא ראשי תבות אמן מן יהי רצון פגדפס ב'קדושי' תגנאן סימן מ"ב:

^[כב] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[כג] עיין לעיל תורה רמט ועיין לקמן סוף תורה מז תנינא

^[כד] לשון המשנה בסוטה מד. ע"פ חירא ורך הלבב רע"א שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ונזכר לעיל תורה ה תנינא אות טו

^[כה] עיין פל"ח שיעקר הכוונה למלחמה ביצה"ר שיש ללמוד עליה ממלחמות הגשמיות.

^[כז] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. ועיין מכתבי מוהר"ת מכתב יב

^[כח] עיין שיחות הר"ן סימן קנב שיהא מכת"י החברים השייכת לכאן. ועיין לק"ה סוכה ב' ד' ו'ג' והכל שתיקון הברית ואמונה וכו' וחלכות בית הכנסת ו' כו. (והענין מבואר ביסוד העבודה לרבי אברהם מסלונים ח"ב מכתב יז וכו)

^[כט] גם בדפוס ותרלו- אפיקורסית, ומתורלו- אפיקורסות

מאמר מופתיו ומשפטי פיהו

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

התורה יש לה כח גדול מאד. ועל ידי התמדת הלמוד של התורה הקדושה יכולין לעשות מופתים בעולם ואף על פי שאין יודעים שום כוונות, ובפרט על ידי למוד פוסקים עד שיודע להורות הוראות, כמו שמספרים מהגדולים שהיו לפנינו שעשו מופתים גדולים, רק על ידי שהיו עוסקים בתורה יומם ולילה באמת (ח"ב. מא): (לק"ע ת"ת עז)

שיחות

בדורות הללו בעוונותינו הרבים נפל למוד התורה מאד: ודע שהגדולים שהיו בדורות שלפנינו דהיינו הרבנים הגדולים שהיו אז לא היו יודעים שום כוונות ואף על פי כן היה יכולים לעשות מופתים רק על ידי למוד התורה הקדושה, כי על ידי זה כשהיו אומרים איזה דבור נתקם כך: (שיחות מוהר"ן – אות יז)

בתורה מצוי כח גדול מאד. ועל ידי שעוסק תמיד בתורה בהתמדה ובחשק, רק באמת גמור בלי שום שקר, יכול לפעל מופתים, אפילו שאינו יודע שום כוונות. ובפרט על ידי למוד פוסקים, הינו שלומד פוסקים עד שיכול לפסק שאלות, ולומד באמת לשם שמים, בלי שום כוונה של קממון, כבוד וכיוצא, על ידי זה יכול לעשות מופתים אפילו שאינו יודע כוונות. כפי שמספרים על גדולים וצדיקים שהיו בדורות הקודמים, שפעלו מופתים גדולים רק על ידי עסקם בתורה תמיד, באמת כראוי. (העצות המבוארות (רבי שמשון ברסקי) ת"ת עז)

לקוטי הלכות

אין

קושיות

- לפעמים הש"י עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים – מדוע לפעמים במה זה תלוי? ומאי שנא מצדיק שמבטל גזרות ה'. במבואר במו"ק טז: מי מושל בי צדיק
- לפעמים הש"י עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים – צ"ע מדוע נקט בעלי פוסקים ולא סתם פוסקים?
- מופתים ולא ניסים? עיין תורה מז מי שיצא מתאות אכילה יכול להיות איש מופת לעומתו מי שמשוקע בתאות אכילה הוא שקרן. נמצא שבעל מופת עומד כנגד השקרן. ומופת עומד כנגד שקר. ושם בדף נו: מבאר שע"י אמת בורא שמים וארץ חדשים דהיינו שינוי בגלגלים שעל ידם מנהיג הקב"ה את הטבע ועי"ז נעשה מופתים. לעומת זה עיין תורה ז' בענין אמונה וארץ ישראל בחי' תפילה שעל ידה שינוי הטבע ולא מזכיר לשון מופת אלא ניסים, אע"פ שגם שם האמונה היא כפי האמת שבה.
- לפי הנ"ל צ"ע מדוע חולה שבא לחכם ומבקש שיתפלל עליו ומתפלל ונרפא זה נס ואילו כשמבקש ממנו שיפסוק שיתרפא ופסק ונתרפא זה רק מופת?
- וכשפוסק באיסור והיתר וכיוצא – צ"ע מה מיעט ומה ריבה?
- עיין לקוטי עצות (בפתיחה לעיל) שביאר שהמופתים הם מכח התמדת לימוד תורה לשמה ובעיקר לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא¹ וצ"ע בתורה משמע שהקב"ה לפעמים עושה להם מופתים ע"י כח הפסיקה שלהם. וידוע שלק"ע הם ההעצות למעשה שהוציא מוהר"ן מהתורות של רבנו. נמצא שכך למד מוהר"ן את התורה שלנו וצ"ע.
- וכנ"ל גם בשיחות הר"ן יז ביאר שמכח לימוד התורה הקדושה אזי מה שאמרו נתקיים. משמע לא מכח הפסיקה אלא מכח התורה וצ"ע. האם לא תליא הא בהא.
- מה העניין במופתים דייקא הרי לכאורה כיון שגזור למטה גזור למעלה בכל בדבר ומדוע רק מופתים

יז ער יט בסלו תשפה

² לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא זה סוד ה' ליראיו ע"י בחי' רוח ה' דיבר בו עיין ערובין יג: שוטנשטין הערה 6 שגם מה שלא פסקו כרבי מאיר אע"פ שגלוי וידוע לפני הקב"ה שאין בדורו של רבי מאיר גדול כמותו, כי לא עמדו על דעתו, גם הפסיקה הזו היתה ע"י שרוח ה' דיבר בהם. ועיין לקמן בהקדמה שהקב"ה השליך אמת ארצה ונראה שגם מה שלא נפסק הלכה כר"מ כיון שהאמת שלו היתה בבחי' אמת של מעלה, (כמובא בספרים שהלכה כר"מ בשמים) וההלכה לא בשמים היא.

ט. צ"ע מה שאומר בשיחות ולק"ע שאע"פ שלא ידעו כוונות עשו מופתים הרי גם צדיק גדול לא מכח הכוונות עושה אלא מכח צדקתו.

י. על הפסוק מופתיו ומשפטי פיהו ציין מוהרנ"ת לדברי הימים אע"פ שנמצא גם בתהלים באותו לשון וצ"ע מדוע?

יא. ומדוע זה רק בחי' מה שמספרים על דורות קודמים? לכאורה היה לו לומר וזה ממש מה שמספרים וכו'.

יב. וזהו בחי' המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו – על איזה דורות מדבר האם על תקופת הגאונים שהיו עד לפני 900 שנה, או שמכנה גאונים דורות מאוחרים יותר?

יג. וזהו בחי' המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו – צ"ע מדוע מספרים רק עליהם ולא על פוסקים בכל דור? ואם זה לא שייך לדור שלנו מה רוצה רבנו להורות לנו בזה? ואולי זה ההבדל בין שיחות הר"ן למבואר כאן, ששם מדבר מכח התורה, ואילו כאן מכח הפסיקה, ופוסקים של ימינו פוסקים רק עפ"י פסקי הקדמונים, ורק צריכים לדמות מילתא למילתא, וכמעט לא מחדשים סברא, על כן לא מכוח סברתם פוסקים שכך יהיה אלא מכוח סברת הקדמונים. אבל כח קדושת התורה נמצא בכל דור וצ"ע.

יד. צ"ע מה מחדש כאן רבנו יותר מהמבואר במשנה אבות ו' א"י כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה.

טו. במשנה אבות/י כך היא דרכה של תורה וכו' וצ"ע האם גם כאן הכוונה שהקב"ה עושה מופתים רק ע"י פוסקים שמקיימים את כל המבואר שם פת במלח תאכל וכו'.

טז. עיין לעיל תורה לה תנינא פוסקים ראוי שיהיה אפשר להם לידע עתידות, וצ"ע האם המופתים שכאן זה אותו בכח או עניין שונה? ולכאורה כאן זה מכח הפסיקה ושם מכח הלימוד אבל מלק"ע נראה שמוהרנ"ת למד דהיינו הך, שגם כאן זה מכח הלימוד תורה.

הקדמה

צ"ע אבל נראה בדרך אפשר שרבנו רומז כאן להבדל בין תפילה לתורה ובין למדן לצדיק. שתפילה פועלת ניסים (כמבואר בתורה ז'י/י) ואילו התורה לפעמים פועלת מופת. וצדיק נאמר בו מי מושל ב"י צדיק. אבל למדן רק לפעמים הקב"ה עושה על ידו מופתים. עוד רואים כגון פלוני שבא לחכם ופוסק שיתרפא, אם מתרפא זה מופת, ואילו כשבא לחכם שיתפלל עליו ומתרפא זה נקרא נס.

לפי דברי רבנו כאן שהחכם עושה מופת מהכח שניתן לו לפסוק הלכה ומתקבלת דעתו גם למעלה
העניין הזה שחכם בשר ודם בבית דין של מטה מתקבלת פסיקתו בבית דין של מעלה, הוא דבר הפך ההגיון וחידוש גדול. שתורה היא לשון הוראה, שמורה לנו מה הוא רצון המלך, דהיינו כיצד להמליך את המלך, והנה דבר זה רק המלך יכול לצוות את רצונו בכל עניין, כיצד רצונו שיתנהג העם. והנה מבואר שנתן ביד עבדיו לפסוק כיצד להמליך אותו, היתכן שהעבד מחליט מה הוא רצון אדונו ממנו? ואמנם יתבאר שיש בזה סייג שדווקא חכמים צדיקים הרוצים לכוון לדעתו ית' אבל אעפ"כ עדיין היא קושיא, וכפי שיתבאר (ב"מ נט).

¹ משנה מסכת אבות פרק ו' (א) רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רצ, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלביש את ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי וגבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליל לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והנה צנוע וארך רוח, ומזחל על עולמו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים:

² משנה מסכת אבות פרק ו' (ד) כף היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן ויחי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

ושם משנה ו' – והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן, בתלמוד, בשמיעת האזן, בעריכת שפתיים, בכינת הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה, בשמוש חכמים, בדיקדוק דברים, בפלפול התלמידים, בשוב, במקרא, במשנה, במעוט סחורה, במעוט דרך ארץ, במעוט תענוג, במעוט שנה, במעוט שיחה, במעוט שחוק, בארך אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין, המכיר את מקומו, והשומח בחלקו, והעושה סיג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות, ומתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו, ואינו שומח בהוראה, נושא בעל עם חברו, ומכריעו לכף זכות, ומעמידו על האמת, ומעמידו על השלום, ומתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו,

³ תורה ז' אות א' – ואמונה הוא בחי' תפלה, כמ"ש (שמות י"ז) ויהי ידיו אמונה, ותרגמו פרישן בצלו. וזה בחי' נסים למעלה מהטבע, כי התפלה למעלה מהטבע, כי הטבע מחייב כן, והתפלה משנה הטבע, וזה דבר נס, ולזה צריך אמונה, שיאמין שיש מחדש, ובידו לחדש דבר כרצונו. ועיקר אמונה, בחי' תפלה, בחי' נסים, אינו אלא בארץ ישראל, כמ"ש (תהלים ל"ז) שכן ארץ ורעה אמונה. ושם עיקר עליות התפלות.

שאפילו כשיצאה בת קול משמים שהלכה כר"א עמד ר"י וחלק ואמר לא בשמים היא ועל כן לא משגיחין בבת קול.

וביאור עניין זה הוא שאמרו במדרש^י השליך אמת ארצה^י, שהוא עניין נפלא שדייקא אמת שהיא חותמו של הקב"ה השליך הקב"ה ארצה שכן אדם קרוץ חומר ובעל יצר הרע, הוא זה שיפסוק לפי דעתו מה נקרא אמת, ולפי דעתו כך תתפרש התורה אמת. עד כדי כך שבתורה ד' אות ו' אומר רבנו עקב התורה הם התלמידים חכמים. וכן אמרו חז"ל במכות כב:^י כמה טפשים בני אדם שמכבדים את ספר התורה יותר מתלמיד חכם^י, והרי לתלמיד חכם יש כח לחלוק על התורה שהרי בתורה כתוב ארבעים יכנו ובאו חכמים ואסרו להכות יותר משלשים ותשע^י.

והביאור כי תורה שבע"פ הם דברי חכמים שמכח דבקותם בו ית', וליכם הבוער אליו ית' כמו אש^י, יש בכוחם לכווין לדעתו ית' ולחדש ולבאר בתורה שבכתב, ולהוסיף גזרות וגדרים לשמור שהעם לא יכשל בהמלכת הקב"ה, ולכן להם מסר הקב"ה את התורה.

השרש לזה (שמעתי מהריצ"ח) נמצא באמצע התורה בתיבות, בויקרא (י ט) בפרשת שעייר החטאת שדרש דרש משה והנה שרף ויקצף וכו'. ושאל את בני אהרן מדוע לא אכלו אותו, כדי שתכפר אכילתם על ישראל, שכיון שלא נפסל לאכילה ע"י כניסת דמה לקדש, שמא נתחלל בעבודת הבנים האווננים, ואמר אהרן לא, כי אני הקרבתי, וכה"ג מותר להקריב אונו, ואמר משה א"כ לא היתה סיבה לשרפו, והייתם צריכים לאכלו. ודברי משה הם דברי התורה שבכתב בעצמם, דעל שמו נקראת תורת משה, ואעפ"כ (יט) וַיִּדְבֹּר אֶהָרֹן וכו' וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלֹתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּיטֹב בְּעֵינַי יְדֹדִי: דהיינו שאהרן מתווכח עם משה, אע"פ ששמעת בקדשי שעה שאונן ביום מותר באכילת קדשים, אין לך להקל בשעייר מוסף ר"ח שהוא קדשי דורות. וכתוב וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֹב בְּעֵינָיו: נמצא שאהרן מעצמו חידש דברי תורה, כי משה קיבל תורה מסיני אבל לא חידש מעצמו כלום, אבל אהרן הכהן הראשון שחידש מעצמו דבר תורה.

ונראה שיש לזה שרש בבחי' הממצע בין אלקים לנברא כבר במה שמשה איש האלקים הוסיף יום אחד מדעתו למתן תורה^י. וגם כל ספר דברים שאמר אע"פ שהוא חלק מחמישה חומשי תורה, יש חילוק כמבואר ברבנו

^י בראשית רבה ח' כשרצה הקב"ה לברא אדם נעשו מלאכי השרת כיתות כיתות וכו' מדות חסד וצדק הסכימו ואילו מדות אמת ושלום התנגדו, ואזי השליך הקב"ה את האמת ארצה. (מדוע לא השליך גם את מדת השלום עיין מאמר בהוספות שבסוף)

^י עיין קול אליהו (הגר"א) חידושי אגדות לש"ס ב"א מציעא אות רכו - (רבי אליעזר בב"מ נט.) חזר ואמר בת קול תוכיח וכו' ור"י אמר לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול וכו'. יבואר על פי המדרש (ב"ר ח') בשעת בריאת העולם חסד אמר יברא וכו' אמת אמר אל יברא מפני השקרים מה עשה הקדוש ברוך הוא השליך אמת ארצה שנאמר (תהלים פ"ה) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף וכו', והכוונה כך הוא דאמת אמר אל יברא מפני השקרים ר"ל מפני שהאמת צולל בין אלפים מבוכות וספקות ואי אפשר לבני אדם לקלוע בשכלם אל נקודת האמת מה עשה הקדוש ברוך הוא השליך אמת ארצה ר"ל שמסר האמת לשרי התורה והחכמה למטה בארץ כפי שיסכימו הם כן יקום שנאמר אמת מארץ תצמח, ומשנתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל צוה בעצמו שאם יולד איזה ספק בתורה יקום פסק הלכה שבין החכמים החולקים דוקא כפי שיבינו שרי התורה ולא זולתם ואליהם הבטיח התורה (דברים י"א י"ז) על פי התורה אשר יורוך וגו', על כן כשיצא הבת קול ואמר הלכה כר"א עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא ר"ל שכבר יצא הפסק דין מיד הדיין על כן אין אנו משגיחין בב"ק ולא בשום נברא בעולם במה שנוגע בעניני הדת רק כפי הסכמת חכמי התורה למטה בארץ:

^ח מכות דף כב: אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא: פרש"י שאר אנשי - כלומר רוב העולם.

^ט כמה טפשי דקיימי מפני ס"ת ולא מפני ת"ח - צ"ע הרי הס"ת היא תורה שבכתב והת"ח תורה שבע"פ א"כ מה הטפשות לכאורה היא הבחנה וחילוק שבא מחכמה דייקא ולא טפשות. ונראה לתרץ כמה טפשי כי ת"ח שחרות על ליבו כל התורה שבכתב ועוד גם יודע לפרש בה ולחדש תורה שבע"פ והכל מתוך יגיעה והתגברות על היצה"ר עד שממית עצמו על התורה וגם יודע את הניקוד והטעמים והתגים והסודות שנרמזים בהם בודאי מעלתו גדולה מעור בהמה שרק כתוב עליו אותיות התורה שבכתב בלבד.

^י צ"ע לרמב"ם הם רק גזרו גזרה וגדר שלא לעבור על תורה, א"כ לא מובן מה גדולתם, וגם לשאר חכמים כיון שדרשו ודייקו שזה הביאור וכוונת התורה, א"כ גם התורה כוונה לזה, א"כ במה הם יותר גדולים ממנה. ויותר קשה לפי מה שכתב שם הערוך לנר שגם בכל המקומות שהפחיתו ממנה שכתוב כגון במלקות ובספירת העומר, אע"פ שהיה להם דרשה כיצד ללמוד זאת בפסוק עצמו, אבל אם לא שהיה הלכה למשה מסיני, לא היו דורשים כן מסברא לבד, וא"כ במה גדולתם לכאורה? ועיין בזה ביאור נפלא של יערות דבש ח"ב דרוש יא שמבאר לדעת ר"ע שמשה הוסיף יום אחד מדעתו, (מדעתו דייקא) ולכן ניתנה תורה בו' סיון, ועפ"י מדרש במד"ה ה' שארבעים יכנו כנגד מ' יום שהיה משה בהר לקבל את התורה וזה חוטא עבר עליה, ונמצא כיון שמשה עלה להר בח' סיון וירד ביז' תמוז, לא הוו ארבעים שלימות, אבל אם לא היה מוסיף יום אחד, וניתנה התורה בו' סיון והיה עולה בו' היו מ' שלימות, נמצא שבתורה כתוב ארבעים כפי המחשבה תחילה ורבנן מכח משה כיון שהוסיף יום אחד בצרו חדא.

^{יא} עיין חגיגה כז. - אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלוא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה.

^{יב} עיין משך חכמה (ויקרא כג כא) - אמנם בכל האומות, התקשרותם זה לזה הוא נימוסי וענין לאומי הבא מצד התולדה והדירה בארץ אחת והשתוות בדיעות. לא כן חלק יעקב, כי התקשרות הלאומי הוא גדול כל כך כי התורה נתונה להאומה, וכפי הסכמת חכמיה וגדוליה כן נמשכים דרכי האלקים והשגחתו. וכמו שאמרו (דברים רבה ב, ט): נרד אני ואתם לבית דין של מטה ונדע אימת ראש השנה ויום הכיפורים. ו"אתם" (פסוק לז) - אפילו שוגגים (ראש השנה כה, א). ו"לא תסור... ימין ושמאל" (דברים יז, יא), וכמו שפירשו הך

בחי'י⁹ שספר דברים כנגד אות ה' שבשם שהיא בחי' מקבל ביחס לג' ראשונות, וראה רדב"ז¹⁰ שספר דברים לא ניתן בסיני אלא בערבות מואב, ובשם הרב מחב"ד¹¹ ראיתי שחילק בין ד' חומשים שמשה רבנו היה מעבר בעלמא לספר דברים שנתקבל בכלים של משה רבנו. דהיינו שניכר קצת תפיסת הנבואה בתורה.

עוד בעניין עד כמה מסר לנו הקב"ה את התורה עיין ב"מ פו. שהיתה מחלוקת בין הקב"ה למתיבתא דרקיע בדין צרעת שספק אם קדמה בהרת לשער או קדם שער לבהרת, הקב"ה אמר טהור, ומתיבתא דרקיע אמרו טמא. והוסכם שרבה בר נחמני (שהוא אמורא שהיה חי עדין) יכריע, ושאלוהו ואמר טהור, ומיד יצאה נשמתו בטהרה. מעשה זה מביאים בעלי המוסר להראות עד כמה צבי וְאַתְרָעִי בָן, וְמִסֵּר לָן אֲוִרִיתָא: (לשון סוף האקדמות לשבועות) שהיא מסירה ממש, בבחי' "השליך אמת ארצה", כדי שתתברר כאן בעוה"ז. והוא פלא עוצם ענוותנותיה דקב"ה שגם במתיבתא דרקיע כביכול אמרו לא בשמים היא ולא הסכימו לדעתו שטהור. אלא התעקשו שטמא עד שהציע להם הקב"ה בא ונשאל את הבעל פוסק רבה בר נחמני¹².

עד כאן ההקדמה

✱

תורה מא [יז]

לפעמים הש"י עושה מופתים/י"ח על ידי בעלי הפוסקים בבחי' מה ששיבח דוד המלך את הקב"ה בתהלים/י"ט (ובד"ה-דברי הימים א פרק טז/כ) זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיהו

דאמרו 'השליך אמת ארצה', שכפי הוראת בית דין כן האמת. והנה מצאנו, דאימתי התחילה התורה להתנהג על פי חכמי האומה – וזהו תורה שבעל פה – מששי בסיון, שמשה חידש יום אחד, ודרש "יום" כ"מחר" שיהא לילו עמו, ולא שרתה שכניה עד יום שלישי צפרא דשבתא (שבת פז, א). וזה קשור האומה זה לזה באופן א – לקי, על פי הוראת תורה שבעל פה שמסורה לגדולי האומה לדרוש על פי המסורה להם מסיני, ו"לא תסור". והחמירה תורה בדברי סופרים יותר מדברי תורה (ירושלמי ברכות), שזקן ממרא במיתה, ודברי תורה יש שהם בעשה ויש מהם בלא תעשה. שהתחלה היה מיום ששה בסיון, שבו לא שרתה שכניה עד צפרא דשבתא, וכמו שדרש משה מגזירה שוה. ולכן אם האומה מקושרת באופן נפלא כזה, הלא צריכים להיות מקושרים על ידי שמחה והתרבות ההבנות מאחד לחבירו. וזה שאמרו (פסחים סח, ב): הכל מודים בעצרת דבעינן "לכם", שיהיה כל האומה מקושרים זה לזה, מאי טעמא? יום שניתנה בו תורה לישראל. פירוש, ניתנה להם שיהא ההלכה כפי מה שיאמרו, ויתנהגו דרכי ההשגחה האלקית בהאומה על פי הוראת ישראל וגדוליה. "ואל תבוז כי זקנה אמן" (משלי כג, כב). ולזה קרבנו שתי הלחם משאור וחמץ, דלמזבח אסור ואינו קרב כלל (ויקרא ב, יא). רק נאכל לכהנים, להורות דעיקר החג הוא "לכם", והוי לבעלים, וכנהנים במקום בעלים קיימי.

⁹ עיין רבינו בחיי תחילת דברים ד"ה ויש לך להתבונן מבאר שספר דברים הוא כנגד ה' אחרונה שבשם שאינו דומה לג' ראשונות אלא בחי' מלכות המקבלת מהן.

¹⁰ עיין רדב"ז (ש"ת ח"ו תשובה ב' אלפים קמג) שחולק על הרמב"ן וסובר שמה שנתחדש בספר דברים לא נאמר למשה בסיני אלא בערבות מואב כשאמרם לפני הסתלקותו.

¹¹ בעניין החילוק בין ספר דברים לשאר ספרים ראיתי (בגליון לקראת שבת חב"ד דברים תשסח) לתרץ הסתירה בחז"ל שאמרו כל הספרים מפי משה וספר דברים מפי עצמו דלכאורה היינו הך, אלא שיש הבדל בין שמשה הוא מעבר בעלמא לבין כשמתקבל בכלי של עצמו. ומבאר בזה מדוע בד' ספרים מאן דאמר דלא דרשינן סמוכים, מודה שיש מוקדם ומאוחר בתורה, אלא שלא בסדר המובן לנו אלא בסדר של מעלה, אבל בספר דברים הוא סובר שיש סדר המובן לנו, לכן דרשינן סמוכים.

¹² ע"ש מוהרש"א שכתב שכדי להכריע המחלוקת דמתיבתא דרקיע נתבקש רבה בר נחמני לשיבה של מעלה, דהיינו שהוא נפטר כדי שיוכל להכריע למעלה, נמצא שבאמת דווקא הלכה של ב"ד של מטה אמרינן לא בשמים היא, אבל לגבי ב"ד של מעלה שם אומרים להפך לא בארץ היא, ואולי אפ"ל שגם שם יש בחי' לא בשמים היא' בזה שלא ביטלו דעתם לדעת הקב"ה.

ולעצם הסוגיא שם ב"מ פו. בעניין הצרעת, הרמב"ם (צרעת ב' ט') פסק שטמא דלא כרבה בר נחמני שקודם פטירתו אמר טהור. ועי"ש כס"מ שמקשה ומתרץ שכיון שפסק בשעת יציאת נפשו לא בשמים היא. ועיין חת"ס (ח"א או"ח רח) מקשה על הכס"מ שהרי מסופר שרבה בר נחמני נפטר בהיותו בשדה לבדו, ושום אדם לא ידע מפטירתו עד שנפלה פתקא מן שמיא, וא"כ סיפור הנ"ל שהכריע במחלוקת הנ"ל נודע לחכמים או בחלום או ע"י אליהו הנביא, וא"כ שואל החת"ס באמת למה לא מאמינים לאליהו הנביא ועי"ש שמתרץ. ועי"ש בניהו בן יהוידע שכל המעשה היה בדמיונו הקדוש של רבה בר נחמני ע"י עליית נשמה עי"ש בסוד התפשטות הגשמיות של החכמים עפ"י האריז"ל. ותיירץ למה לא נפסק כרבה בר נחמני, כי באמת לא נתכוין לומר טהור אלא מפני כבודו של הקב"ה עי"ש.

¹³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁴ ספר הכרמל (למלבי"ם) ערך מופת – השם 'מופת' מציין דבר בלתי-נתון תחת חוקי הטבע, דבר זר ומפליא עיני רואים, לברר איזה-עניין. והוא, מצד זה, נדרף עם 'אות' – כי המופת גם הוא אות בפעולה היוצאת מחוקי הטבע, מכריע להאמין בדברי פועלה, ולהוכיח לבלתי-מאמינים שהוא שליח ה' המשדד הטבע; וגם האות הוא לפעמים דבר למעלה מהטבע. ויבדלו רק בזה: כל מופת הוא אות, אבל לא כל אות הוא מופת. ישעיהו ח, יח; שמות ז, יג.

הכרמל ערך אות ומופת – יש הבדל בין אות ובין מופת: האות, אין צריך שיהי' דבר יוצא מדרך הטבע, אלא שיהי' סימן אל דבר אחר; והמופת הוא דבר זר, מפליא רואים. ויצויירו שני הלשונות, 'אות' ו'מופת', על דבר אחד, למשל: מה שנהפך המטה לנחש, נקרא אצל ישראל בשם 'אות' (שמות ד, ח-ל), ואצל פרעה בשם 'מופת' (שם ז, ח) – כי ישראל האמינו בה' וידעו יכלתו לשנות טבע הדברים, לא ה' זה אצלם מופת, אלא אות שמשה הוא השליח; ופרעה שלא האמין בה' וביכלתו לשנות את הטבע, ה' זה אצלו מופת, דבר פלאי,

מבאר רבנו שרמזו בזה **שע"י משפטי פיהו שפוסק שיהי' כך נעשה מופת**. דהיינו איזה עניין שהוא הפך הטבע. כגון שבא אליו חולה ומבקש להתרפא, ובעל פוסק פוסק שיתרפא, והקב"ה שומע לו ועושה לו מופת ומתרפא.

ובאר רבנו הטעם לזה **כי מחמת שנתקבל לבעל פוסק בבית דין של מטה, וכשפוסק באיסור והיתר וכיוצא מקבלין דעתו בבית דין של מטה, כמו כן כשפוסק באיזה ענין מקבלין דעתו בבית דין של מעלה ונעשין מופתים על ידו**

וזהו בחי' המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו שגם בלא ידיעת כוונות היו עושים מופתים, אלא רק ע"י שפסקו שכך יהיה : ונראה כיון שלכוון לאמיתה של תורה וללמוד אליבא דהלכתא א"א בלא סיעתא דשמיא, כמבואר (בסנהדרין צג:)/כ"א על דוד המלך שדואג אמר עליו לשאול שה' עמו וביארו בגמ' שהכוונה שהלכה כמותו בכל מקום. ונראה שמי שזוכה שה' עמו ע"י לימוד תורה לשמה, הפירוש שיודע לכוון בלימוד ההלכה לדעת ה' ית', ממילא גם זוכה שכל פסקיו גם בעניינים אחרים מתקבלים כי מכוון לדעתו ית'.

עד כאן ביאור חברותא לתורה מא תנינא

ולא הי' אות, כי לא קיבל הדברים. וכן המכות שבאו בהתראה, נקראו 'אותות', כי היו לאות על מציאות ה' ועל השגחתו ויכלתו; ומכות כינים, שחין, חושך, שבאו שלא בהתראה היו מופת ולא אות. שמות ז, יט.

^ט **תהילים פרק קה (ד) דרשו ידוד ועז בקשו פניו תמיד:** (ה) זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטי פיו:

מלבי"ם (ה) זכרו – אולם תגיעו למחוז חפצכם להשיגו מתוך מעשיו, ע"י שתזכרו נפלאותיו אשר עשה – חוץ מדרך הטבע, והיה בזה ג' ענינים, א) נפלאותיו – כמו קריעת ים סוף והעמדת השמש והמן וכדומה, ב) מופתיו – שעשה לברר דבריו, כמו הפיכת המטה לנחש וכדומה, ג) משפטי פיהו – שהם המכות והעונשים שעשה במצרים שהיה מצד העונש על עונותיהם בדרך משפט, והם היו מובדלים מכל המשפטים שעושה בעולם במה שהיה משפטי פיהו, שאמר בפירוש בפיו שיעשה בהם משפט הזה, והתרה בם תחלה בכל מכה, וגם שכבר גזר כן וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי:

^כ **דברי הימים א פרק טז (יא) דרשו ידוד ועז בקשו פניו תמיד:** (יב) זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטי פיהו:

רש"י (יב) זכרו נפלאותיו – מכת עכברים ושלקוח פרות עלות ובניהם כלו בבית וישרנה הפרות (שמואל א' ו') ולא חזרו לאחוריהם ופרץ בעוזא וכל השיר נעשה על הארון (שם) והיו אומרים אותו על תמיד של שחר ושירו לה' על תמיד של בין הערבים ולמי אני אומר שיזכירו נפלאותיו של תמים דעים:

אדרת אליהו – זכרו נפלאותיו וגו'. מופת נאמר על דבר הנמצא בעולם אלא שהוא היפך הטבע, ופלא הוא ענין חדש שלא נעשה בעולם עדיין, ויתכן האמור (זכריה ח, ו): כה אמר ה' צבאות וגו' גם בעיני יפלא:

^{כא} **סנהדרין דף צג:** – דכתיב ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו וגו' ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לישראל גבור שיודע להשיב איש מלחמה שיודע לישראל וליתן במלחמתה של תורה (איש תואר שמראה פנים בהלכה ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר) ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר איש תואר שמראה פנים בהלכה וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכולהו אמר להו יהונתן בני כמדהו כיון דאמר ליה (וה' עמו) מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה חלש דעתיה ואיקניא ביה.

השליך אמת ארצה ואת השלום לא השליך

האנושי מהנמנע להשיג האמת האמיתי וכאשר יתנהגו העולמות כולם מעלמא ועד עלמא ע"פ תורת האדם ולא יהיה ע"פ האמת הרי אתה מבזה תכשיט שלך שחותמך אמת. ועל זה השיב הקדוש ברוך הוא זהו רצוני שתעלה אמת מן הארץ והאמת יהיה כפי הסכמת החכמים בשכל האנושי ולשכון כבוד בארצינו.

וראיתי מתרצים עפ"י מה שקשה מדוע השליך רק את האמת ולא גם את השלום? התרוץ כי את השלום הקב"ה לא רוצה שיעלה מן הארץ, אלא שיהיה גם בארץ שלום גמור כמו שהוא למעלה.

וצ"ע כנ"ל שלכאורה כיון שהשליך את האדם ארצה ממילא גם השלום הושלך ארצה, ומתפרש בשכל אנושי.

מוכח מזה שהשלום גם בעוה"ז יכול כל אדם לפרשו כראוי כמו שהוא למעלה. ומי שטועה לא טועה בפירוש השלום אלא שהוא משקר את עצמו, כי רק את האמת א"א להשיג בשלימות בעוה"ז אבל את השלום כן אפשר.

אלא שא"כ כיון שבשקר אפשר להפוך כל דבר לשקר, כיצד נשיג את השלום הרי במהלכי שקר נאמר על מחלוקת שהיא השלום. ועוד יטען החולק שאדרבה הקב"ה חפץ באמת העולה מן הארץ דהיינו האמת שבהשגת שכל אנושי. ואם שכל אנושי טוען על מחלוקת שהיא שלום הרי זה רצון ה', כנ"ל שהאמת מארץ תצמח.

ואם תאמר שהשלום הוא דבר ברור, ולא כהאמת שא"א להשיגה בשלימות בשכל אנושי, וכמשמעות המדרש הנ"ל. זה אינו, שהרי אותו שערי תשובה שמונה את המחלוקת כלאו מתריג מצוות, הוא גם אומר שצריך להחזיק במחלוקת על המתנייבים על דרך לא טוב, והגדרה כזו ניתנת לפירוש רחב מאד.

ישראל מאיר תרץ שאדרבה האמת היא דבר מחלט לכן א"א להשיגו בעוה"ז, אבל השלום הוא גמיש לכן אפשר להשיגו בעוה"ז.

אבל צ"ע ראה מכתב מאליהו (ח"א עמ' 94) בביאור כיצד יתכן שיעקב אבינו שיקר את יצחק אביו, מבאר שהאמת נמדדת לפי התוצאה, עי"ש. ולפ"ז היא לא מוחלטת אלא בתוך מרחב גדול של פירושים מה היא התוצאה האמיתית.

בראשית רבה פרשה ח' פסקא ה' – אָמַר רַבִּי סִימּוֹן, בְּשָׁעָה שָׁבָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרָאֵת אֶת אָדָם הָרָאשׁוֹן, נַעֲשֶׂה מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת כְּתִים כְּתִים, וְחִבּוּרֵי חִבּוּרֵי, מִהֶם אוֹמְרִים אֶל יִבְרָא, וּמִהֶם אוֹמְרִים יִבְרָא, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (תהלים פה, יא): חֶסֶד וְאֱמֶת נִפְגְּשׁוּ צָדֵק וְשָׁלוֹם נִשְׁקוּ. חֶסֶד אוֹמַר יִבְרָא, שֶׁהוּא גּוֹמֵל חֶסֶדִים. וְאֱמֶת אוֹמַר אֶל יִבְרָא, שֶׁכָּל שִׁקְרִים. צָדֵק אוֹמַר יִבְרָא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה צְדָקוֹת. שָׁלוֹם אוֹמַר אֶל יִבְרָא, דְּכֻלִּיהּ קֻטְטָה. מִה עֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִטֵּל אֱמֶת וְהַשְׁלִיכוֹ לָאָרֶץ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (דניאל ח, יב): וְתִשְׁלַח אֱמֶת אֶרְצָה, אָמְרוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּן הָעוֹלָמִים מִה אִתָּה מְבֻזָּה תִּבְסָס אֱלֻתִּיכֶסְיָה שְׁלָף, ואמר הקב"ה רצוני ש' תעלה אמת מן הארץ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (תהלים פה, יב): אֱמֶת מֵאָרֶץ תִּצְמַח.

רבנן אָמְרִי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא בַר אִידִי וְרַבִּי פִּינְחָס וְרַבִּי חֶלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן אָמַר, מֵאֵד, הוּא אָדָם. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (בראשית א, לא): וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, וְהִנֵּה טוֹב אָדָם.

רב הונא רבֵּה שֶׁל צְפוּרִין אָמַר עַד שֶׁמִּלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת מְדִינִין אֵלּוּ עִם אֵלּוּ וּמִתְעַסְקִין אֵלּוּ עִם אֵלּוּ בְּרָאוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לָהֶן מִה אִתָּם מְדִינִין בְּכָר נַעֲשֶׂה אָדָם.

מבואר שהיו ד' כיתות מלאכים שנים חסד וצדק אמרו יברא ושנים אמת ושלום אמרו אל יברא. והשליך הקב"ה את האמת ארצה כדי שתעלה מן הארץ.

וצ"ע מה הכוונה השליך הרי למעשה הוא השליך את כולם כשברא את האדם וכמו שאמרו המלאכים שכולו קטטה וכולו שקר כוונתם היתה כשירד לעולם הזה כך יהיה, וכיון שלבסוף בראו הרי שהשליך את כל הארבע ארצה.

וראיתי מדייקים שויכוח המלאכים היה על אדם כשר מישראל ולא על הגויים שהרי אמרו שהוא בעל חסד ונוהג צדק, ואילו חסד לאומים חטאת. (ב"ב י:) נמצא שגם האמת ושלום הכוונה לישראל כשר, אעפ"כ אמרו שהוא כולו שקר וכולו קטטה.

וביאר הקצות החשן בהקדמתו שהמלאכים טענו אתה מבזה תכשיט שלך כיון שעיקר הבריאה עבור התורה והאדם בשכלו